

SERAMİK EĞİTİMİNDE ATÖLYE SANAT DERSLERİNE DESTEK BİR MODEL ÖNERİSİ: SERGİLEME VE MEKAN DERSİ

Ayşe KURŞUNCU¹

ÖZ

Seramik eğitiminde “Atölye Sanat” dersleri öğrencinin eğitim hayatı boyunca aldığı teorik, uygulamalı ve mesleki derslerin tümüne ait bilgileri kullandığı derslerdir. Bu derslerde öğrenciler, mesleki olarak edindikleri beceri ve bilgileri kullanarak kendi sanatçı kimliklerini geliştirmek için çalışmalar yaparlar. Bir dönem boyunca dersin yürütücüsüyle bire bir görüşmelerle sürdürülen dersin sonucunda üretilen çalışmalar, dönem sonunda sergilenerek sunulur. Sergileme ve Mekan dersi, Atölye Sanat dersi öğrencilerinin sergileme ve mekan ilişkisini öğrenmeleri, bunun yanında çalışmalarının sergileme aşamasında karşılaşacakları sorunlar ve çözüm önerilerini geliştirebilmeleri için tasarlanmış seçmeli bir derstir. Derste bir yandan sergi, galeri, müze, beyaz küp mekanlar gibi temel sergileme kavramları teorik olarak anlatılırken diğer bir yandan da bir serginin nasıl kurulacağı, bir çalışmanın nasıl sergilenebileceği gibi sorulara çeşitli uygulamalarla cevaplar aranır. Ders kapsamında yapılan uygulamalar hem ölçekli maketler üzerinde hem de gerçek mekanlarda yapılır. Mekan kavramı ve algısının gelişmesi için temel sergileme teknikleri üzerine çalışılır. Daha sonra alternatif ve kişisel sergileme teknikleri geliştirilerek, sanatçı kimliğinin mekanla ilişkisi araştırılır, sergileme teknikleri ve sergi kavramı ile ilgili bilgilerle desteklenerek güncel mekan anlayışları ve sanatçı örnekleri üzerine yenilikçi fikirler geliştirilir. Bu çalışmanın seramik eğitimi veren kurumlarda öğrencilerin sergileme alanındaki bilgilerini geliştirebilmelerini sağlayacak bir model olması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sergileme, Sergi, Mekan, Seramik, Galeri, Müze, Atölye, Eğitim

¹Doktor Öğretim Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Tasarımı Bölümü, aysekursuncu(at)gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2429-7633

A SUPPORTIVE COURSE MODEL FOR ART STUDIO IN CERAMIC EDUCATION: EXHIBITION AND SPACE

ABSTRACT

“Studio Art” classes that students use all of the theirtheoretical, practice and professional knowledge they learned during their educational life. During those main classes, they try to find their own artistic identities using their theoratical and professional knowlegde. The works produced with one-on-one dialog with the professor during the class are exhibited at the end of the semester. Exhibition and Space course is designed for the students to learn the relation between the space and the exhibition and help them to encounter the problems of the display phase. The class consist of both theoretical knowledge of exhibitions, museum, white cube galleries and other basic concepts of an exhibition, and searches for answers about how to display an exhibition. The exercises for this class are done at both in scaled models and in real spaces. Students work on basic display techniques for the development of space concept and perception. Developing alternative and personal exhibition techniques, the relationship between artist identity and space is explored, exhibiting techniques and exhibition concept are supported with innovative ideas on contemporary space concepts and artist examples. It is aimed that this study will be a model that will enable students to develop their knowledge in the field of exhibition in the institutions providing ceramic education.

Keywords: Exhibition, Exhibition Space, Ceramic, Gallery, Museum, Studio, Education

Giriş

Bu çalışmada, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Tasarımı Bölümüne ait lisans eğitim müfredatının Atölye Sanat I, Atölye Sanat II, Atölye Sanat III dersleri ve bu dersleri desteklemesi amacıyla açılmış olan Sergileme ve Mekan dersi üzerinden bir eğitim modeli önerisi yapılacaktır. Bu eğitim modelinin seramik, cam veya plastik sanatların diğer dallarında eğitimi veren kurumlarda sergileme konusunda kullanılması hedeflenmektedir. MSGSÜ Seramik ve Cam Tasarımı Bölümünde lisans öğrencileri 5. yarıyıldan itibaren her dönem zorunlu olarak Atölye Sanat veya Atölye Endüstri derslerinden birisini seçerler. Öğrenciler istedikleri dönem bu iki atölye arasında geçiş yapabilmektedir. 5., 6. ve 7. yarıyılta alınan Atölye Sanat I, Atölye Sanat II, Atölye Sanat III derslerinden sonra Diploma dersi alınır ve lisans mezunu olunur. Her atölye dersi aşamalı olarak ilerler ve bir sonraki dersin ön koşuludur. Atölye Sanat I, Atölye Sanat II ve Atölye Sanat III dersleri birebir görüşmelerle öğrenci ve dersin yürütücüsü arasında atölye ortamında gerçekleştirilen, teorik bilgiyle öğrencilerinin uygulamalarının paralel ilerlediği derslerdir. Atölye I-II derslerinde öğrenciler dersin yürütücüsü tarafından dönem başında verilen 2 ayrı konuda dönem boyu uygulamalar gerçekleştirirler. Belirlenmiş bir temayı kaynak olarak kullanarak kendi kişisel ifadelerini ve sanat görüşlerini geliştirirler. Ders, dersin yürütücüsüyle aktif olarak diyalog kurularak ilerler ve dönem sonunda bir sergi düzeninde sunulur. Atölye Sanat III dersinde ise öğrenciler kendi seçtikleri kavramlardan dola çıkarak kişisel sergilerinin tasarlarlar ve dönem sonu özgün manifestolarıyla berber sergilerler. Verilen eğitim bir yandan birebir görüşmelerle ilerlerken diğer bir yandan da öğrencilerin kendi seçimlerini yapmalarına, denemelerle ilerlemelerine ve kendi sanat görüşlerini oluşturmalarına alan verilir. Atölye derslerinde eğitim öğrencinin rızası ve niyetiyle paralel olarak ilerler. Peter Abbs'e göre öğrenmek varoluşla, varoluş da *existere* (latince öne çıkmak/atılmak) kökünden gelerek katılmakla, öne çıkmakla, görünür olmakla ilişkilidir. Sanat eğitimi özelinde bakıldığında sadece pasif bir öğrenme ya da üretim değil, kendi varlığını öne çıkartma, kendi özgün seçimleriyle beraber görünür olabilme, sanat görüşünü oluşturabilmek için kendisinin öncüsü olabilme niyetidir. Öğretici, öğrenme sürecini başlatabilir fakat asla hazır görüşlere, başkasına ait düşünce biçimlerine ya da yaratıcı yollara yönlendirmez (Abbs, 2003:15).

Atölye Sanat dersleri bölümde verilen diğer teorik ve uygulamalı derslerle desteklenerek ilerler. Eğitimin müfredatında ilk 4 yarıyılta verilen Temel Sanat Eğitimi, Mesleki Temel Tasarım, Sanat ve Nesne, Sanat ve Çevre, Seramik Teknolojisi, Model- Kalıp Bilgisi gibi mesleki derslerden edinilen tecrübe ve mesleki bilgiler ışığında öğrenciler kişisel çalışmalarını üretmeye başlayabilirler. Ayrıca öğrenciler üniversitenin diğer bölüm ve fakültelerinden dersler seçebilir,

sanatın diğer alanlarında da bilgi edinir ve disiplinler arası çalışmalar yaparak kişisel sanat görüşlerini geliştirebilirler.

Böyle tümel anlamda bir sanat eğitimi, sanatın oluşumu, sanatsal yaratma, sanatın toplumdaki yeri, sanat türleri, sanat akımları ve anlayışları, sanatçının kişilik özellikleri vb. konuları işleyen, sanat tarihi, estetik, sanat kuramları ve eleştirisi, sanat psikolojisi, sanat sosyolojisi, sanat coğrafya ve topoğrafyası gibi, sanat olayına, sanat ürünlerin ve sanat-toplum-kültür ilişkilerini irdeleyen kuramsal bilgi dallarının da katılmasıyla tamamlanıp bütünleşir (San,2003:18).

Sergileme ve Mekan Dersi Örneği

Sergileme ve Mekan dersi zorunlu Atölye Sanat I-II-III derslerine destek olması amacıyla 2016-2017 Eğitim yılı Güz döneminde MSGSÜ Seramik ve Cam Tasarımı Bölümünde seçmeli olarak açılmıştır. Ders ilk haftalar verilen teorik bilginin yanında öğrencilerin araştırma ve uygulamalarıyla beraber ilerler. Derste amaçlanan Atölye Sanat öğrencilerinin sergileme ve mekan ilişkileri konusunda tarihsel bilgiye sahip olması, sergileme teknikleri ve sanat nesnesi-mekan ilişkilerine hakim olması, yapacağı seramik çalışmaları kendi sanat görüşüne paralel olarak sergileyebilmesi ve bu sergilemeler sırasında karşılaşacağı sorunlara çözüm bulabiliyor olmasıdır. Dersin ilk 3 haftasında sergi, müze, galeri tarihiyle ilgili teorik bilgiler verilir. Antik çağ müze anlayışıyla başlayarak günümüz çağdaş sanat müzelerine kadar ilerleyen bu tarihin bilinmesi öğrencilerin bugünün sanat anlayışı içerisinde kendilerini nasıl konumlandıracaklarını anlamaları için önemlidir. Daha sonra beyaz küp sanat mekanları ve bu mekan anlayışının dışına çıkılmasında öncülük eden Marcel Duchamp, Carl Andre, Victor Anastasi, Kurt Schwitters gibi sanatçıların bu alandaki çalışmaları incelenir. Bu öncü sanatçıların çalışmalarıyla beraber 20. yüzyılın başında değişen sanat mekanı algısı ve beyaz küp mekanlara karşı birer alternatif olarak gelişmiş güncel mekan anlayışları üzerinde durulur. Bu anlayışların en önemlileri kamusal alanın sanat mekanı olarak kullanılması ve mekana özel çalışmalardır. Özellikle seramik malzemenin kırılabilirliği, boyut sınırlaması ve yerleşmiş/kabullenilmiş sergileme anlayışları sebebiyle öğrencilerin mekana özel yapılan çalışmaları detaylı olarak bilmeleri ve kendi çalışmalarını sergilerken mekana nasıl ilişkileneceklerini araştırmaları önemlidir. Bu kapsamda öğrencilere mekana özel çalışmalar birbirinden ayrılan yönleriyle incelenir. “Mekanın belirlediği²- mekana yönelik³- mekan referanslı⁴-mekan bilinci içeren⁵-

² Site-determined

³ Site-oriented

⁴ Site-referenced

⁵ Site-conscious

mekanla karşılıklı⁶- mekan ilişkili⁷. Bu tanımlar, son yıllarda sanatçılar ve sanat eleştirmenleri tarafından ortaya atılan mekana özel çalışmaların türevleridir” (Miwon, 2002:1). Bu anlayışların yanında içerik temelli- tartışma temelli-izleyici temelli- topluluk temelli ve proje bazlı olarak isimlendirilebilecek mekan özel çalışmalar da bulunmaktadır (Kurşuncu, 2018: 54).

Ders boyunca 2 araştırma ve 3 uygulamadan oluşan toplam 5 ödev verilir. Ayrıca bir ara sınav ve final döneminde bir yazılı sınav yapılır. Verilen ödevlerin bir kısmı grup çalışması olarak da yapılabilir. Ders saatinde beraber denemeler yapılarak ve öğrenciler arası kurulan diyaloglarla tartışarak, araştırmalar ve ödevlerden öğrenilen bilgiler paylaşılır.

Sergi İncelemesi: Ödevlerden ilki sergi incelemesi ödevidir. Öğrenciler seçtikleri 10 güncel sergiyle ilgili bir araştırma yapar ve derste araştırmalarını sunarlar. Öğrencilerden seçtikleri sergileri gezerken araştırmaları istenen konular serginin mekanının tarihçesi ve geometrik yapısını içeren tanıtımı, sergileme tekniklerinin ve sergileme yardımcı malzemelerinin incelenmesi, basın bülteni/manifestosudur. Araştırma ödevi öğrencinin gezdiği sergilerin her birinin bütünlüğüyle ilgili kısa bir yorumu da içermelidir. Bu ödev öğrencilerin sergi kavramına, yakın çevrelerindeki güncel sergilere ve bu sergiler üzerinden bir sergiyi nasıl inceleyeceklerine dair fikir üretmelerini sağlar.

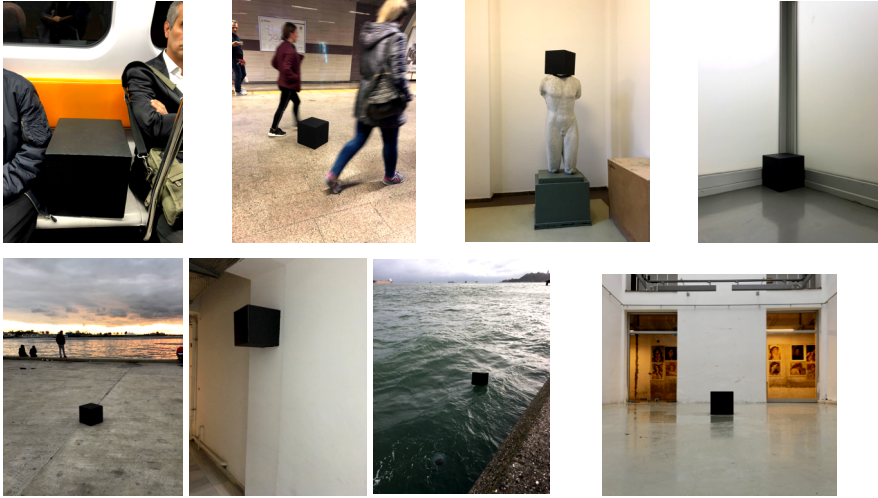
Mekanı Anlamak: Dersin ikinci ödevi mekanı anlamak üzerinedir. İki hafta süre verilen bu ödevde öğrenciler işlevinden bağımsız olarak bir mekan seçer ve ders sırasında bu mekanla ilgili araştırmalarını sunarlar. Seçtikleri mekanın anıtsallığı, simgeselliği ya da tanınırlığı önemli değildir. Aranacak özellik o mekanı diğer her hangi bir mekandan ayıran özelliklerinin araştırılmasıdır. Araştırmada öğrenciden istenen, seçilen mekanın tarihçesinin, kurulduğu zamandan beri kazandığı işlevlerin, güncel işlevinin ve bu işlevler sırasındaki kullanıcılarının kim olduğunun, geometrisinin, fiziksel koşullarının, günün farklı zamanlarındaki fiziksel değişikliklerin ve çevresiyle olan ilişkilerin incelenerek mekanın anlamının bulunmasıdır.

Siyah Küp: Mekanın anlamının incelendiği araştırma ödevinden sonra öğrenciler siyah küp ödevine geçerler. 2 hafta süren bu ödevde her öğrenci 30x30x30cm boyutlarında serbest malzeme kullanarak siyah bir küp yapar. Öğrenciden bu küpü birbirinden farklı 10 mekanda sergileyerek fotoğrafla belgelemesi istenir. Teorik olarak birbirinden farklı sanat mekanları ve bu

⁶ Site-responsive

⁷ Site-related

mekanların farklı kullanımlarını bilen öğrenci bu sefer de bu mekanlarda sergileme denemeleri yaparak teorik bilgili pratik bilgiyle birleştirir. (Resim

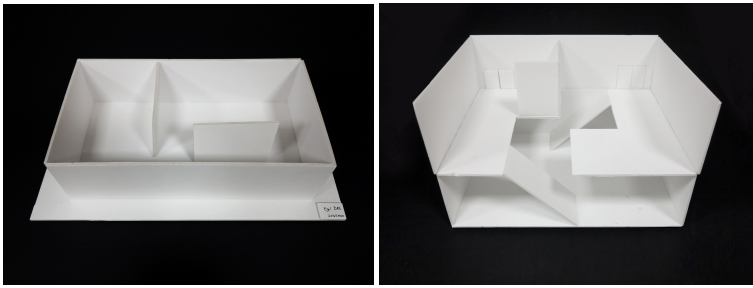

Resim 1. Siyah Küp ödeviyle ilgili yapılan denemeler, Duygu Koçdur, Merve Ata, Özgenur Küfeci, Zeynep Bayraktgil, 2018

Bu ödevde öğrencilerin mekanın anlamıyla ilgili yaptıkları araştırmada sonra o mekanla bir sanat nesnesini nasıl ilişkilendirebileceklerini denemeleri hedeflenir. Seçilen siyah küp, bir yandan beyaz küp mekanlarına referans verirken bir yandan da temel bir form olan küple mekan içinde daha küçük bir mekanın sergilenmesi olarak da değerlendirilebilir. Önemli olan sabit bir nesnenin farklı mekanlarda sergilenirken nasıl değiştiğinin tecrübe edilmesidir. Bu ödev farklı birimler kullanılarak da yapılabilir. Dersin 9. haftasında ara sınav yapılır. Ara sınavdan öğrencilerden atölyeden rastgele bir nesne seçmeleri istenir. Daha sonra dersin yürütücüsü tarafından Seramik ve Cam Tasarımı Bölümünden bir mekan belirlenir ve öğrencilerden 2 saat içinde seçtikleri nesnelerle ortak bir sergi yapmaları istenir. Serginin içeriğine öğrenciler karar verir ve 2 saatin sonunda görev paylaşımı, davetiye, sergi manifestosu ve sergi oluşum sürecini açıklayan bir rapor teslim ederek sergiyi sunarlar. Önceki ödev ve derslerde öğrendikleri bilgileri de kullanarak mekanın anlamı ve geometrik yapısıyla da ilgili ortak bir yorum

yapmaları istenir. Ayrıca sergi kurulumundaki sanatçı, küratör, mekan sahibi gibi farklı roller üzerinden de görev dağılımı yapar ve bu kavramlar üzerine düşünürler.

Galeri Maketi: Dersin 4. ödevinde öğrencilerden ders boyunca geliştirmiş oldukları sergileme ve mekanla anlayışlarını en çok yansıtan galeriyi tasarımlarını istenir. 1/50 ölçekte üretecekleri maketlerde beyaz küp-kamusal alan-farklı işlevlerdeki karma mekanlar vb. mekan görüşleri, mekan geometrisi, mekanın dokusu ve malzemesi, boyutu, oranları serbesttir. 2 hafta süren bu ödevin ikinci haftasında öğrenciler birbirlerinin galeri maketlerini de kullanarak ders süresince, 1/50 ölçekte ürettikleri temsili çalışmalarla, sergi denemeleri yaparlar. Bu ödevle öğrenciler aynı mekanda farklı çalışmalarla farklı sergiler kurmayı kısa sürede ve pratik bir şekilde deneyimlemiş olurlar. Ayrıca birbirlerinin farklı sergileme ve mekan görüşlerini içeren galerilerini de tecrübe ederek fikirlerini paylaşırlar. (Resim 2)

Resim 2. Galerî maketi ödeviyle ilgili yapılan denemeler, Ezel Dayı, Zeynep Bayrakgil, 2018

Kişisel Sergi Maketi: Dersin son ödevi olan kişisel sergi maketinde her öğrenci kendi kişisel sergisinin maketini yapar. Bunun yanında sergisinin manifestosunu yazar, davetiye ve afişi hazırlar ve son derste sunar. Bu ödev için üzerinde çalışılacak olan mekanlar 3 aşamalı bir mekan geliştirme yöntemiyle bulunur. Bu yöntemler öğrencileri yönlendirmemek amacıyla önceden söylenmez.

İlk aşamada 100x70cm boyutunda kağıtlara füzlen kullanarak farklı boyutlarda ve oranlarda siyah dikdörtgen lekeler çizilir. Her leke ilk önce bir pozitif alan yani geometrik bir nesne sonra da negatif bir alan yani galeri boşluğu olarak ele alınır. Öğrencilerle her lekeyi bir galeri mekanının planı olarak kabul edip, birbirinden farklı oranlardaki mekanlar için uygulanabilecek çalışmalar konuşulur.

Böylece çalışma ve mekan boyutu arasındaki ilişki ve bu ilişkiye göre değişen sergi kimlikleri düşünülmüş olur. (Resim 3)

İkinci aşamada da öğrenciler bir önceki aşamada kullandıkları paftalarında çalışmaya devam ederler. Bu sefer siyah alanların arası beyaz tebeşirle boyanır. Elde edilen beyaz alan tek bir galeri mekanı olarak düşünülür ve siyah alanlar sanat nesneleri ya da mekanın duvarları olarak değerlendirilir. Bu çalışmada mekanın dolu-boş ilişkisi üzerine düşünülür. Elde edilen mekanla ilişkili nasıl çalışmalar yapılabileceği üzerine konuşulur. (Resim 3)

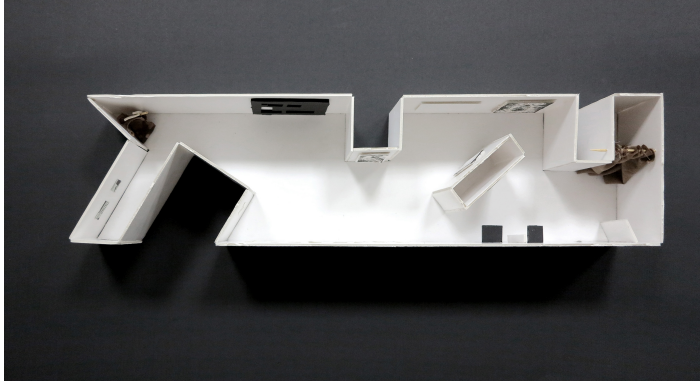
Resim 3. Kişisel Sergi Maketi ödevi, lekelerle ve dolu-boş ilişkisiyle mekan geliştirme, Ezel Dayı, 2018

Üçüncü aşamada ise öğrenciler siyah beyaz/ dolu-boş ilişkisini inceledikleri paftalarından çeşitli kadrarlar alarak yeni bir pafta oluştururlar. Bu aşamada önemli olan birbirinden farklı geometrileri bulmak ve rastlantısal mekanları tasarlayabilmektir. Öğrenciler bu paftada buldukları farklı geometrilere sahip mekanları kişisel sergi maketlerindeki galeri mekanı olarak kullanacaklardır. (Resim 4)

Resim 4. Kişisel Sergi Maketi ödevi- mekan araştırması, Ezel Dayı, 2018

Öğrenciler mekanını buldukları maketlerini yine 1/50 ölçekte uygular ve kişisel sergilerini 1/50 ölçekteki temsili çalışmalarla tasarlarlar. Bu çalışmada düzensiz mekanlarda, ideal olmayan ya da baskın geometrisi olan galerilerde veya beyaz küp dışı kimlikli mekanlarda kişisel ifadelerini kaybetmeden, kendi sanatçı kimliklerine uygun ve mekana özel tasarlanmış sergiler yapma konusunda çalışmış olurlar. Dönemin son ödevi maket, kişisel sanat görüşünü içeren sergi manifestosu/basın bülteni, davetiye ve afişle beraber sonlanır. (Resim 5) (Resim 6) (Resim 7)

Resim 5. Kişisel Sergi ödeviyle ilgili sonuç maketi, Ezel Dayı, 2018

Resim 6. Kişisel Sergi ödevinin basın bülteni, Ezel Dayı, 2018

Resim 7. Kişisel Sergi ödevinin davetiyesi, Ezel Dayi, 2018

Final sınavı yazılı olarak yapılır. Beyaz küp kavramı, müze/galerilerin kısa tarihçeleri ve geliştirdikleri kişisel sergileme görüşleriyle beraber bir sergi kurarken etkin olan sanatla ilişkili roller ve görevler de soruların arasındadır.

Sonuç

Sergileme ve Mekan dersi Atölye Sanat derslerini desteklemek amacıyla tasarlanmıştır. Öğrencilerin sergileme ve sanat mekanlarıyla ilgili hem teorik ve tarihsel bilgi edinmeleri, kendi sanat görüşlerini oluştururken bu bilgilerden destek almaları hem de kişisel çalışmalarında sergileme aşamalarında karşılaştıkları sorunlara çözüm üretmek ilerlemeleri amaçlanmaktadır. Ders kapsamında öğrenciler 2 araştırma ödevi ve 3 uygulama ödevi yaparlar. Bu ödevlerle aşamalar halinde sergileme ve mekan ilişkilerini öğrenen öğrenciler dönemi kişisel sergilerini tasarlayarak sonlandırır. İlk araştırmalarla çevrelerindeki sergiler ve mekanlarla ilgili fikir geliştiren öğrenciler daha sonra sanat nesnesi- mekan ilişkisi üzerine uygulamalar yapar ve kişisel sergileme görüşlerini oluşturabilecekleri tecrübeye ulaşırlar.

KAYNAKLAR

- Abbs, P. (2003). *Against the Flow: Education, the Arts and the Postmodern Culture*. Londra: RoutledgeFalmer.
- Kurşuncu, A. (2018) *Seramik Sanatında Çağdaş Mekan Anlayışları*, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi 12. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Eskişehir.
- Miwon, K. (2002) *One Place After Another: Site Specific Art and Locational Identity*. Londra: MIT Press.
- San, İ. (2003) *Sanat Eğitimi Kuramları*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

RESİM LİSTESİ

- Resim 1.** Siyah Küp ödeviyle ilgili yapılan denemeler, Merve Ata, Duygu Koçdur, Özgenur Küfeci, Zeynep Bayrakgil, Sergileme ve Mekan dersi arşivi, 2018
- Resim 2.** Galeri maketi ödeviyle ilgili yapılan denemeler, Ezel Dayı, Zeynep Bayrakgil, Sergileme ve Mekan dersi arşivi, 2018
- Resim 3.** Kişisel Sergi Maketi ödevi, lekelerle ve dolu-boş ilişkisiyle mekan geliştirme, Sergileme ve Mekan dersi arşivi, Ezel Dayı, 2018
- Resim 4.** Kişisel Sergi Maketi ödevi- mekan araştırması, Sergileme ve Mekan dersi arşivi, Ezel Dayı, 2018
- Resim 5.** Kişisel Sergi ödeviyle ilgili sonuç maketi, Sergileme ve Mekan dersi arşivi, Ezel Dayı, 2018
- Resim 6.** Kişisel Sergi ödevinin basın bülteni, Sergileme ve Mekan dersi arşivi, Ezel Dayı, 2018
- Resim 7.** Kişisel Sergi ödevinin davetiyesi, Sergileme ve Mekan dersi arşivi, Ezel Dayı, 2018